

HELLA S. HAASSE

CHARLOTTE SOPHIE BENTINCK¹

Zaterdag, 11 april. Hij kwam om tien uur. Het begon weer met een heftige woordenwisseling, aanvallen van mijn kant, waarop hij met geen enkel kalmerend woord wist te reageren; daarentegen heeft hij mij om zo te zeggen verkracht, het scheelde in elk geval niet veel. Toen dat achter de rug was, zijn we uit elkaar gegaan; ik lag als bezwijmd in zijn armen, maar hij dacht dat het maar komedie was en heeft mij zelfs niet om één kus meer gevraagd dan hij gekregen had. Het verschil tussen deze situatie en de manier waarop wij vroeger altijd samen waren is hem zelfs niet eens opgevallen. Aan het middagmaal was hij begrijpelijkerwijs een tikje verstrooider dan anders. Na het eten leek hij daar spijt van te hebben, ik ving tenminste enkele blikken op die een minder ervaren connaisseur dan ik ben misschien teder genoemd zou hebben, maar die in wezen niet meer betekenden dan een restje zinnelijkheid en de aangename herinnering aan wat er die ochtend tussen ons was voorgevallen. Toch moest ik het accepteren en zelfs de Hemel danken dat ik hem tenminste dat blijk van belangstelling had weten te ontfutselen. Aan het souper en bij het goedenachtwensen gedroegen we ons als twee kennissen die elkaar over God weet hoe lange tijd misschien weer eens zullen tegenkomen.

Zondag, 12 april. Ik ben niet naar de kerk geweest. Na het uitgaan van de dienst ontmoetten wij elkaar hier bij mij. Ik heb hem niet zo hartelijk ontvangen; ik had 's ochtends vroeg een lange brief vol niet bijster verheugende waarheden bij hem laten brengen. Eerst heeft hij wat vriendelijkheden gedebiteerd om mij zachter te stemmen, me te vleien en te sussen, maar al gauw liet hij zich weer gaan en heeft hij voldoende gezegd om al mijn verdriet en mijn verwijten te rechtvaardigen, ook al kan ik hem dan geen ontrouw ten laste leggen. Het geheel doorspekte hij met enkele ondubbelzinnige, zeer directe en zeer lascieve voorstellen, die echter op dat ogenblik geen indruk op mij maakten. Boos gingen we naar beneden. Aan tafel heeft hij mij voetjes zitten geven. Omdat ik op was van woede en verdriet, heeft die vervloekte liefde die ik nog altijd voor de ellen-

¹ Hella S. Haasse, *Mevrouw Bentinck* (Amsterdam: Querido, 1994), p. 325–330.

deling voel helaas weer de overhand gekregen. Na het eten verdiepte Lottgen zich in een preek; terwijl zij zat te lezen, had ik meer dan mij lief was de gelegenheid hem te bekijken, die ik nu eenmaal niet met een onverschillig oog kan aanzien. Hij zag er zo knap uit. Omdat ik niet durfde toegeven aan de vlaag van krankzinnige verliefdheid die zich van mij meester maakte, omdat ik hem niet onder liefkozingen kon bedelven, omdat ik mijzelf op dat ogenblik bijna verwijten maakte over de harde waarheden die ik 's ochtends tegen hem gezegd had en omdat ik hoe dan ook niets erger vind dan het besef iemand gekwetst te hebben van wie ik houd, ben ik de kamer uitgegaan, naar de antichambre. Hij is mij daarheen gevolgd, en in een van de diepe vensternissen ben ik zo zwak geweest te zwichten voor de bliken, niet van liefde, maar van hartstocht waarop het hem behaagde mij te onthalen. Vanaf dat moment was ik mijn bezinning kwijt; ik dacht aan niets anders meer dan hoe in liefkozingen en verliefde dwaasheden boete te doen voor alle boze woorden die ik hem die ochtend toegevoegd had. Even nog brak mijn nuchtere verstand door. Ik liep naar Lottgen, opdat zij als een schild zou fungeren tegen mijn eigen opwellingen, maar dat ogenblik van deugdzaamheid heeft niet lang geduurd. Ik ben naar mijn kamer gegaan, in de hoop dat hij mij achterna zou komen. Ik heb me daarin niet vergist. Een onderhoud dat op die manier begonnen was, kon natuurlijk alleen maar eindigen met mijn zondeval en zijn overwinning. Zowel het een als het ander heeft zich dan ook voltrokken en het ergste is, dat alles zich afspeelde zonder het geringste blijk van genegenheid of dieper gevoel. Ik verdien het, en ik kan die schande nooit meer uitwissen. Ik heb dadelijk gemerkt welke kant het uitging, en ik vond het heerlijk. Hij is zo edelmoedig geweest op geen enkele manier de verachting te tonen die ik verdiende en die ik verwachtte. Hij heeft mij gedurende de rest van die dag met aandacht en zelfs af en toe met echte vriendelijkheid bejegend. Hij zou me niet met meer eerbied behandeld hebben, wanneer ik mij heel hautain op een afstand gehouden had. Ik voelde me zo minderwaardig, ik heb dus maar wat ingebonden, hoewel (toen dat moment van hartstocht voorbij was) al mijn verdriet, al mijn ellende en jaloezie weer kwamen bovendrijven. Zo zijn we uit elkaar gegaan, zo is die dag geëindigd.

Maandag, 13 april. Hij kwam heel vroeg. Ik verkeerde in een toestand van eigenaardige opwindung, en ik wist niet goed welke houding ik moest aannemen na de gebeurtenissen van gisteren. De manier waarop hij mij aankeek toen hij binnenkwam heeft over mijn lot beslist. Ik geloofde (of liever, ik wilde geloven) dat ik in zijn ogen iets te mijnen gunste las. Wat heb ik niet allemaal gedaan om hem voor mij te winnen, hem te vertederen. Nooit heeft de vurigste hartstocht tot liefkozingen geïnspireerd als die ik heb aangewend om de ondankbare te overtuigen van mijn liefde en om hem weer aan mij te binden. Hij heeft mij in het diepst van zijn ziel laten lezen. Ik heb daar wanhopig medelijden gezien, en edelmoedigheid, en vriendschap, maar niet, nooit meer, liefde, nooit meer het enige dat beantwoordt aan wat ik in mijn hart draag, dat me kan bevredigen; niet meer die heerlijke gevoelens waaraan ik door hem gewend geraakt ben. Het verlies daarvan maakt mij voor altijd ontoestbaar. Ik heb een ogenblik gedacht

dat de kracht van mijn eigen passie de zijne kon doen herleven. Helaas, ik zag wel dat hij zelf graag het vroegere vuur had willen terugvinden, maar dat zijn pogingen tevergeefs waren, dat hij dit afschuwelijk vond, dat hij er zich verwijten over maakte, dat hij verwoed trachtte mij gerust te stellen uit puur medelijden, kortom dat hij probeerde na te bootsen hetgeen door niets ter wereld ooit ged'miteerd kan worden. Medelijden, erkentelijkheid, kunnen die een mens schadeloos stellen voor verloren liefde? Nee, alle andere gevoelens, zelfs de vreugden van het paradijs, kunnen me niet het verlies vergoeden van wat ik niet meer vinden kan in het hart van wie mij zo dierbaar, zo onmisbaar is. Om kort te gaan, ik heb geen middel onbeproefd gelaten om hem te ontroeren, of om ten minste mijzelf klaarheid te verschaffen. In dat laatste ben ik geslaagd, in het eerste niet. Hij heeft mijn tederste liefkozingen, mijn verwarring, in één woord, al wat de meest waanzinnige hartstocht maar kan bedenken, over zich heen laten gaan met geduld en welwillendheid, met op zijn gezicht een uitdrukking van medelijden, die misschien een minder belanghebbende voor liefde versleten zou hebben. Hij heeft zelfs die ogenblikken op één lijn gesteld met onze ontmoetingen in de tijd toen wederzijdse passie dergelijke momenten tot goddelijke belevenissen maakte; maar zijn hart loochende wat zijn mond sprak. Toch deed ik alsof ik hem geloofde. Ik heb getracht mij schadeloos te stellen met de klank van zijn woorden; want ik wist dat toegeven aan mijn twijfel gelijk zou staan met mezelf het hart uit het lijf rukken en dat ik anders mijn verstand zou verliezen in die ogenblikken van schijnbare tederheid. De illusie was mijn enige redding. Ik heb hem gesmeekt die vermomming te blijven volhouden, mij gedurende heel de verdere dag in de waan te laten, en gezegd dat ik zelf hem daarbij zou helpen, dat ik niet meer verlangde. Hij heeft het beloofd. Ik vlei mezelf soms even met de hoop dat hij, door liefde voor mij te veinzen, door weer aan de taal der liefde gewend te raken, misschien op een dag mij weer echt zal liefhebben. Weliswaar een zwakke hoop, maar die me behoedt voor volslagen vertwijfeling. Hij kon het echter niet opbrengen, hij heeft zijn belofte niet gehouden. De gebeurtenissen van het ogenblik, zijn neiging zich snel te laten afleiden en zijn innerlijke koelheid hebben de overhand gekregen. Hij is in slaap gevallen, hij verveelde zich. O mijn God, wat verschrikkelijk om te merken dat ik hem niet meer kan boeien. Vroeger leken de uren samen met hem seconden, en nu blijken de seconden voor hem uren te duren. Wat moet ik doen om hem terug te krijgen zoals hij was toen ik twee jaar geleden van hier wegging? Wandelen, kaartspelen, het amuseert hem, houdt hem bezig, hij wordt erdoor geboeid, maar ik ben hem tot last omdat hij niet meer van mij houdt en er geen waarde aan hecht een vrouw te veroveren die al sinds zo lange tijd de zijne is. Opnieuw heeft hij, omdat hij verlegen is met de situatie, hartstocht met liefde verward. Omdat hij iets voor mij wilde doen, maar mij geen echte tederheid kon geven, heeft hij mij maar getrakteerd op de louter lascieve spelletjes waar hij altijd wel voor te vinden is. Kan een werkelijk fijngevoelig mens zoiets aanvaarden? Verschillende malen dacht ik te zullen bezwijken van verdriet,

maar ik heb mij beheerst. Zo is de dag voorbijgegaan, zo hebben we ten slotte afscheid van elkaar genomen. Is dat liefhebben? Is dat leven?

Dinsdag, 14 april. Aangezien hij zijn bronwaterkuur deed, heb ik taal noch teken van hem vernomen. Ik heb de ochtend doorgebracht bij het haardvuur, verdiept in treurige bespiegelingen over de verschrikkelijke toestand waarin ik mij bevind. Bij wijze van troost hield ik mezelf voor, dat ik nu tenminste hoopvol kan uitkijken naar de dood; dat is het enige gelukkige vooruitzicht dat mij nog rest. Omstreeks twaalf uur kwamen hij en Wilhelm vrijwel tegelijk bij mij. Vóór dat bezoek heeft diezelfde man die me gisteren van alles beloofd heeft en die me toch op zijn minst een beetje medelijden verschuldigd is zich niet ontzien op zijn gemak en in alle gemoedsrust de hele ochtend door te brengen met mijn mededingster, in de zaal waar zij volgens hem (hij heeft mij daarvan willen overtuigen) nooit komt. En hoewel hij mij in Varel plechtig beloofd heeft dat hij zich tegenover haar heel anders zou gedragen, is er tussen hen nu een grotere intimiteit dan ooit tevoren. Zij mag zovaak als zij maar wil in zijn kamer komen, ondanks zijn beloften! Maar enfin, God zal me kracht en geduld geven. Terwijl zijn zoon model zat voor een portretschilder, maakte *hij* schertsende opmerkingen tegen mij en deed mij weer enkele ondubbelzinnig lascieve voorstellen, alles met luider stemme. Geen zweem van spijt, geen woord over de verloren ochtend. Hoe anders was dat vroeger, toen wij nog echt van elkaar hielden: al wat tussen ons kwam ergerde ons, om een paar mislukte uren bleven wij wekenlang treuren. Ten slotte ging hij humeurig weg via mijn kleedkamer. Aan tafel, en na tafel, geen hartelijk woord, geen blik, geen glimlach. En inniger dan ooit met zijn vrouw. Ik bestond evenmin voor hem als de sneeuw van de vorige winter. Later sloeg hij bij alles wat hij tegen mij zei een bitse toon aan. Een lint aan zijn mouw was losgeraakt. Ik kwam vlug naderbij om het weer te strikken, maar hij weigerde mijn hulp. Lottgen deed een stap naar voren, hij heeft haar zijn arm toegestoken en vervolgens gevraagd of zij wat water voor hem wilde halen, hij heeft zich ook door haar laten inschenken en haar bedankt op een lieve toon, die ik zo onverdraaglijk vond dat ik al mijn zelfbeheersing nodig had om niet in elkaar te zakken van ellende. Ziedaar de oogst van mijn liefde en mijn inspanning. Lottgen loopt 's ochtends en 's avonds bij hem in en uit zoveel zij maar wil. Het is erger dan gebrek aan fijngevoeligheid. Ik ben veroordeeld alles te ondergaan, alles te dulden, het kan hem niet schelen of ik dat uithoud of sterf van verdriet, als hij maar krijgt wat hij wenst en zijn eigen gang kan gaan. Ik moest mijn eigen huis, al wat ik bezit verlaten en verwaarlozen, mijn kleine Charles aan zijn lot overlaten, mijzelf allerlei ellende en schande op de hals halen, alleen maar om hier in Bückeburg het slachtoffer te zijn van barbaarse wreedheid. Zo liep die 'heerlijke' dag af. God geve dat het de laatste dag van mijn leven is.